

Tartalom

A sok különféle világ, melyek körülveszik az embert: a fizikai világ, az élővilág, az ember saját világa, a társadalom világa és az információ világa. Ahogyan ugyanaz a világ is többféleképpen tud hatni. Bezártságunk: az ember által ismert és bejárt területek szűkössége.

Megjegyzés

Rövid és érthető téma, mely igyekszik felhívni a figyelmet a világ nagyságára és sokszínűségére, a nagyvilágba beágyazott különféle világokra, melyekről egyébként hajlamosak vagyunk megfeledkezni.

Különféle világok

(Azonosító: 027; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Megismerés

Véletlenszerűség és rendezettség

Metafizika

A világ építőkövei

A világ mélységei

Méreték és arányok

Különféle világok

A világ és a saját létünk csodája

Elvarratlan szálak

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Egység

Program

Az ember élete

1. Többvilág	2	—
2. A világ nézetei	4	
3. Bezártságunk.....	5	1

1. Többvilág

A nagyvilág részeként sok különféle világ vesz körül bennünket.

Ezek külön-külön is szélesek és mélyek. Érdeemes észrevenni őket, és felismerni, hogy mi mindennel körülvéve élünk.

1) A fizikai világ

Ezt több téma tárgyalja, különösen a 'Méretek és arányok' címűből kaphatunk képet elképesztő időbeli és térbeli dimenzióiról. Itt elég annyi, hogy az univerzum **nagyon régi és nagyon nagy**: 13,7 milliárd évesre teszik, belátható sugara pedig 46,5 milliárd fényév.

Egyes elméletek szerint ráadásul ezen kívül is létezhetnek még dolgok. Akárhogy is, az idő és a tér felfoghatatlan mélységeibe ágyazva élünk.

2) Az élővilág

Többsejtű élőlényből eddig nagyjából **1,7 milliót** írtak le, amiből 1,3 millió állat, de becslések szerint összesen akár 100 millió faj is élhet a Földön – sokat eddig még fel sem fedeztek. Ezek közül, bár igen különleges, **az ember csak egy**. Az élőlények világát egy faszzerű szerkezettel lehet leírni, ahogyan az 'Élet és fajok' témában olvasható.

A különböző létformák, legalábbis a magasabb rendűek, mind másképp, a saját formájuknak megfelelően fogják fel a világot. Ez a másik, amit az élőlények világával kapcsolatban érdemes észrevenni: **a világ emberi szemlélete mellett számtalan másféle is létezik még** – és ezek közül sok valószínűleg gyökeresen különbözik a miénktől.

3) Az ember saját világa

Minden ember egy külön világ, egy összetett szerkezet, melynek az elemei sajátosak, rá jellemzők. Mindenkinnek más a személyisége, az ízlése, a képességei, az érdeklődése és a tudása, mások lehetnek a sikerkritériumai, az etikai elvei, másképpen jó vagy rossz másokkal, mások a hibái és erényei, más lehet a véleménye, másképpen ítélni meg a dolgokat.

Ráadásul **az ember változik**, mind rövidtávon, például ami az érzelmeit és hangulatait illeti, mind hosszabb távon, például ahogyan tanul és tapasztal, ahogyan megváltoznak a sikerkritériumai és etikai elvei, ahogyan lassan formálódik a személyisége az élete során.

Végül, **mindannyiunk életének megvan a saját története**.

Ha ránézünk egy emberre, **mindebből elsőre nem sok látszik**, sőt az ember gyakran **azzal sincs tisztában, hogy mi lakozik saját magában**.

4) A társadalom világa

A társadalom is egy összetett, sok szempont szerint megoszló dolog:

- Először is vannak a különféle **népek** és népcsoportok, mind a maga sajátos kultúrájával, nyelvével, hagyományaival, temperamentumával. 1
- Egy-egy népen vagy kultúrán belül is sokféle **szubkultúra, közösség** elkülönül, például szakmák, hobbik, életstílus, ízlés, politikai vagy szexuális orientáció szerint.
- A társadalmakat egyúttal sokféle **eszme**, ideológia, vallás és dogma hatja át.
- Ott vannak továbbá **a társadalom funkcionális egységei**, az államhatalmat gyakorló szervektől kezdve a közfeladatot ellátó és civil szervezeteken át a magánszféráig. 2
- Szintén fontos a társadalom vagyoni viszonyok és foglalkozási ágak szerint **rétegzettsége**.
- Nem utolsósorban pedig a társadalomban egymás mellett élnek a különböző **generációk**, melyek az életkorokra jellemző sajátos gondolkodásmódnak és életfeladatoknak megfelelően mindig különböznek, de gyakran ennél többen is, ahogyan a világ változásával mindegyikük más-más hatásoknak van kitéve. 3

E különféle elemek aztán kapcsolatban is állnak és hatással is vannak egymásra: a **társadalom** nemcsak változatos, hanem változékony is, egy **dinamikus képződmény**.

Mindez a **sokszínűség a saját környezetünkben is** megfigyelhető: egy városban belül is sokféle ember él, és sok minden történik egymás mellett. Mi több, **mi magunk is részt veszünk benne**, ahogyan mi is valamely kultúrához tartozunk, van egy foglalkozásunk, politikai nézeteink és így tovább.

Végül abba is érdekes belegondolni, hogy a saját **életünk különféle stációi**, a különféle állapotaink, melyeken egymás után keresztül megyünk, mind **ott vannak körülöttünk egy időben**. Egemás mellett élnek a fiatalok és öregek, a lelkesek és csalódottak, az egészségesek és betegek. Sokan már megtapasztalták azoknak a döntéseknek a következményeit, melyek még ránk várnak, sokan már megtanulták a leckéket, melyeket nekünk még fájdalmak árán kell magunkévá tennünk. \$ 4

Tanulságos dolog hát körülnézni, hogy ki mindenkiel körülvéve élünk, és mi minden zajlik körülöttünk. 5

5) Az információ világa

Ez alatt itt nemcsak az ismeretanyagokat értem, hanem **mindent, ami információvá tehető**, különösen a művészetet is.

Az információ több szinten szerveződik. 6

- Vannak a nagy, **alapvető egységek**, például a vallás, a tudomány és a művészet.
- Ezeknek vannak **ágai**, így a különféle vallások, tudományágak és művészeti ágak, például a kereszténység, a közgazdaságtan és a zene.
- Ezek **tovább bonthatóak** különféle irányzatokra, tudományos iskolákra (paradigmákra) és műfajokra. Így például van a katolicizmus, a keynesi paradigma (mely a gazdaságban az aktív állami szerepvállalás híve) és a jazz. 7
- Mindezekhez pedig egyenként is sok **művelő és mű** tartozik.

A valóságot leíró műveken kívül aztán ott vannak még **a fantázia teremtette világok**. Egy-egy mű akár komplett univerzumokat képes felvázolni, a maga szabályaival, helyeivel és szereplőivel.

Az információ világa olyan sokrétű, hogy magát a választékot **sem könnyű átlátni**, különösen a modern világban, ahol az információs dömpingben könnyű elveszni. 8

Érdeemes kiemelni, hogy a kis dolgok is sok mindent rejthetnek magukban: egy emberben is egy egész világ lakozik, de ugyanezt lehet elmondani a közeli környezetünkről: egy kertről vagy egy településről. Ez mind-mind egy-egy **mikrokozmosz**.

Egyrészt ezért, másrészt mert ma már a technika sok mindent lehetővé tesz, **nem feltétlenül kell messzire mennünk ahhoz, hogy új területeken barangolhassunk, új dolgokat fedezhessünk fel.** Néhány könyvvel, egy számítógéppel és az internettel, egy-két egyéb technikai eszközzel akár egy szobában ülve, olcsón és kényelmesen is bejárhatjuk a világot – illetve a különféle világokat. Esetenként többet is nyerhetünk ezzel, mint a valódi utazással. (Persze azért az utóbbi is jó és hasznos lehet.)

2. A világ nézetei

Ugyanaz a világ nagyon másképp tud hatni, ha másképp nézzük, vagy ha más arcát szemléljük.

Azaz a világról bennünk kialakuló kép relatív. Ennek okai részletesebben:

1) Az ember belső környezete

Egyrészt mindenkinek **más a személyisége és a gondolkodásmódja**, emiatt emberről emberre különbözik a világlátásunk. Másrészt, ahogyan elhangzott, **változunk is**, ami a szemléletmódunkat is befolyásolhatja – különös tekintettel a hangulat hatására.

2) A ránk hatással lévő külső körülmények

Egyfelől a **biológiai forma**: mint említettem, a különféle létformák különbözőképpen látják ezt a világot, és az emberi szemlélet csak egy ezek közül. A biológiai forma azonban az emberi nemen belül sem teljesen egységes, például a férfi és női látásmódban is vannak különbségek.

Másfelől a különféle **társadalmi kultúrköröknek** is megvan a maguk jellemző szemléletmódja, így például az egyes nemzeti kultúráknak, politikai táboroknak, szakmáknak, stb... De a társadalomban kavargó **különféle eszmék** ezen kívül is befolyásolhatják a gondolkodásunkat és világlátásunkat.

Hogy lássuk, mennyit számít mindez, **érdeemes elbeszélgetnünk olyanokkal, akik másmilyenek**, mint mi, például más a személyiségük, a nemük, a társadalmi hátterük, esetleg megváltozott képességekkel rendelkeznek.

3) Az, hogy a környezet más-más arcát mutatja

Ez figyelhető meg például abban, hogy mennyire másképp tud hatni a világ a különböző **évszakokban**. Hasonlót lehet elmondani a különböző **társadalmi berendezkedésekről** is, ahogyan egy elnyomó, diktatórikus rendszerben más benyomásokat szerezhethetünk, mint egy szabad demokráciában. Megemlíthető még az a különbség is, ami a **civilizált**, infrastruktúrával és gépekkel megtöltött **világ és a vadon** között van.

3. Bezártságunk

Az emberek a világnak csak egy kis részéről tudnak, csak egy kis részében mozognak.

Vagyis lényegében tudomást sem veszünk az itt bemutatott világok nagy részéről, a valóságnak csak egy töredékét ismerjük. Ez pedig annak a megítélését is ronthatja, amiről tudunk: hajlamosak vagyunk **szűk perspektívából szemlélni** a világot, egymást és önmagunkat.

Napjaink több szempontból is szűk környezetben telnek: rendszerint ugyanazokon a helyeken mozgunk, gondolataink hasonló dolgok körül forognak, és ugyanazokat a tevékenységet végezzük újra és újra. Ezen kívül **a társadalomban sem érintkezünk túl sokféle emberrel**, leginkább csak a hozzánk hasonlókkal: a velünk egy kultúrába tartozókkal, a saját szakmánkat gyakorlókkal, a mi társadalmi rétegünk tagjaival.

Sokan egész életükben sem gondolnak bele, minek a közepén élnek.

Az pedig, hogy **szűk a perspektívánk, a dolgok félreértésén** túl más miatt is rossz lehet. Többek között könnyebben gondolhatjuk magunkat nagyobbaknak, fontosabbnak a valóságosnál, **szerénytelenné válhatunk**. Hasonlóan, **a problémáinkat is jelentősebbeknek vélhetjük**, mint amilyenek. Továbbá, mivel az általunk megszokottól eltérően szemlélik a dolgokat, **éppen azokat tekinthetjük a valóságtól elrugaszkodottaknak, akiknek szélesebb a látókörük.**

Bezártságunkat több dolog is elősegíti.

Egyrészt a **forma**, amelyben élünk, ahogyan sajátos emberi módon látjuk a dolgokat, és ahogyan a társadalom kijelöl számunkra egy helyet és feladatkört, mely a specializáció fokozódása mellett egyre szűkebb.

Másrészt **az ember nem is igazán törekszik kilépni** a bezártságból. Ez részint azért van, mert szereti a kényelmes, ismerős környezetet, részint viszont mert sokaknak kisebb gondjuk is nagyobb annál, hogy a világ sokszínűségével foglalkozzanak. Különösen így van ez egy olyan társadalomban, ahol tömegek élnek szegénységben, vagy ott, ahol a piaci nyomás miatt nagy a leterheltség.

Harmadrészt az emberek természetüknél fogva **a hasonlók társaságát keresik, illetve hasonulnak** a körülöttük lévőkhöz.

Ameddig az ember nem is hall bizonyos dolgokról, kíváncsi sem lehet rájuk. Így talán a **sokszínűség távlati bemutatása, a**

világ fontos dolgainak felvillantása is hozzájárulhat az **érdeklődés felkeltéséhez**, ezen keresztül pedig a reális világnak eléréséhez, a megismerés egységesebbé tételéhez.